

Adatok kolozsvári unitárius egyházközségünk régibb klenodiumairól.*

Közli: **Kelemen Lajos.**

III.

Kolozsvár, 1699 november 17.

*Gálffy Pál a kolozsvári unitárius egyházközségnek két virágos kupát
hagyományoz.*

Én *Gálffy Pál* praesentibus recognoscalom az én és feleségem, *Kolosi Anna* holta után az mely virágos és halforma testállásocskán álló kupákat az tiszteletes ecclesiától énnékem cserében attanak, azoknak ketteit, nagyobbikot hagyom és testálom az tiszteletes colosvári unitaria eclésiának, ugy, hogy nem más, hanem schola vagy templom szükségére költhessék, ha el kelletik adnia. Melyrül adom ez testimonialisomat, futura pro cautela.

Datum *Colosvar* 1699 17 9bris

Gálffy Pál mp.

(PH.)

Kivül XVIII. századi kézírással: Gálffy Pál uram az mely két ezüst poharokat az t. unitaria ecclától cserélt, hadgya maga holta után ugyan az t. unitaria ecclesiának

Más kézzel: Unit. Eccla (104). Körmötzi János kezével: 1699 17 9br.

(Eredetije félíven, a kolozsvári unitárius egyházközség levéltárában. Fasc. I. Nro. 36 sz. alatt.)

* Az első közlemény megjelent a Keresztény Magvető 1918-i évfolyama 160—70 lapjain.

IV.

*Kolozsvár, 1701 május 30.**A kolozsvári unitárius egyházközség ingóságai.*

*Anno 1701, die 30 May, in domo parochiali, vulgo plebania-
Consignatio bonorum ecclesiae unitariae Claudiacac, per deputatos
ejusdem ecclesiae facta*¹

Ezüst marháknak vadnak cathalogusi, de azokból ezeket irat-
ták bé, az többi elő nem lévén.

1. Egy kehely forma kis pohár, merőn aranyos, az lába réz.
2. Egy fedeles, régi, udvari forma pohár, az ajakán: Verba quae loquor vobis, spiritus et vita sunt.
3. Egy udvari pohárocska, spiczre trébellett.
4. Egy ezüst tányér; az széli csip és, aranyos.²
5. NB. *Gyerőfiné*³ asszonyom adta kanna, Bachus az tetején előhozott vala, de nincs inventariumban. Igen szép aranyos, ezüst kanna, ejteles. Az egyháziaknál marada.⁴

Hoztak az egyháziak ki az segestyéből az Úr asztalához való edényeket, Handsáros uramék.

1. Két öreg, gerezdes száju keheleket, belől aranyosokat. Continent marcas 12 piset . . .
2. Egy által tördelt virágos lábu kehelyt, *Tölcséres Péter* ajándéka. Rajta az neve.
3. Két egyenlő ezüst tányérok. Külső széli aranyosok. Nro 2.⁵
Egy kis merő aranyos tányérocska.
Egy réz, hegyes, aranyfüstös pohár. Barát belük rajta.
Három egyenlő ón tángyérok.

Abroszok.

Egy abrosz, sáhos; kívül az széli ezüstös rojtos.

Más egy fejér sáhos abrosz.

Egy koczkás, reczés, veres selymes abrosz, rojtos, szép.

Nincs az inventariumban, *Gyulafiné* asszonyom ajándéka.⁶

Egy kis aranyos, törökösön cifrázott keszkenő. Egy patyolatra szkofiummal varlott keszkenő. Egy tiszta szkofiummal varlott

¹ A zálogok, pénzek stb. jegyzéket elhagyva csak a klenodiumokat közöljük.

² Az 1-4 számúak előtt a későbbi számbavétel jelzé-e: est.

³ Gyerőffy György Kolozs megyei főispán felesége magyargyerőmonostori Kemény Kata.

⁴ *Későbbi jegyzés:* NB. Toroczkai Mihályné asszonynak kiadta az ecclesia, mivel magáénak megmutatta lenni. Adott be érette fl. 62. Rédigier és Csegezi uraméknak. Az egyháziaknál van.

⁵ Az 1-3 számúak elé hosszában oda írva: Ez is az egyháziaknál.

⁶ E sor megjegyzés az előbbi abroszra vonatkozik.

aranyos keszkenő *Suki Mihály* uram ajándékozta feleségével edgyütt.

Két nagy öreg ón kanna, hat-hat ejtelesek.¹

Handsáros és Szakál Ferencz uramék hozák bé az *segestyéből*; ismét ő kegyelmek keziben adók, hogy gondgyokat viseljék. Az *Gyerőfiné asszonyom* adta kanna is ott van. Vide supra.

Más abraszok; curator uraimék odák bé:

Két egy aranyu öreg abraszok, reczések; nro 2.²

Más egy gyolcs abrasz; az közepin szél; gombos.³

Egy tarka, sok színű selyemmel varrott keszkenő.⁴

(Egy vont arannyal szőtt virágos bársony)⁵

Egy virágos veres bársony szőnyeg, körül rojtos.⁶

Vadnak 25 ón tángyérok, újak.⁷

Tizenhárom ón tángyérok.⁸

Két egyforma, czifrázott, másfél ejteles ón kannák.⁹

Egy sima csatornás, három meszelyes kanna, ón.¹⁰

Két ón tángyér.¹¹

Egy kisszerű ón tálacska.¹²

Egy két szél fekete landis posztó; koporsóra való.¹³

Az *fejedelem* adta ezüst marhákból az mi kéznél van, így következik:

Egy¹⁴ szép virágos, aranyos kupa: kívül belől; *Daniel* historiája az oldalán. *Continet* m. 6. piset. 24.

Az¹⁵ másik is fedeles, olyan nagy, aranyos pohár vagy kupa, virágos. *Continet* (m) 5. p. 22.

Az fedele méretlen.

Az pohárok mellett *Toldalaghi* uram pótlása, ötödfél kereszties tallér; hatvan pénzes ostal együtt.¹⁶

Die ut supra. Tiszteletes tudós *Jövedécsi* András uram, mint plébánussa és curatora az ecclesiának, mellette lévő curator társaival egymint nemzeti *Rajner* Márton és *Csanádi* István uramékkal edgyütt, művelünk, alább megirt inventatorokkal így inventaltatták, az mint megirtuk, választott curatorok, egymint nemzeti *Régeni* János és *Rákosi* Péter uramék szemek előtt. Ez után az *non*

¹ Mindezek elé keresztül írva: Meg vadnak in specie, az *Gyerőfiné* ajándékozta ezüst kannán kívül, mely hova lő t: vide in margine retro.¹

Lásd az ugyanezen jegyzékben 5. sz. alatt leírott kannához tartozó 4. sz. jegyzetet.

² Előtte: sunt. ³ Előtte: est. ⁴ Előtte: est. ⁵ Előtte: non est. ⁶ Előtte: est. ⁷ Előtte: sunt. ⁸ Előtte: sunt. ⁹ Előtte: sunt. ¹⁰ Előtte: est. ¹¹ Előtte: sunt.

¹² Előtte: est. ¹³ Előtte: est.

¹⁴ E'je jegyezve: Ezt is zálogban adtuk.

¹⁵ Zálogban adtuk fedelével edgyütt. Utóbb: Kiváltottuk az ide feljebb specificált régi pénzekkel és a többit másunnan potoltuk ki.

¹⁶ Non est. Elkölt. Vide librum curatorum.

esteket¹ is, perceptumokat és erogatiojokat előbbeni curator uraimék igazították.

Inventatores:

<i>Eperjesi</i> István mp.	<i>Székely</i> György.
<i>Rediger</i> György mpria.	<i>Illyefalvj</i> István mp.
<i>Szakál</i> Ferencz mp.	<i>Handsáros</i> János mp.
<i>Sz-Lászlai</i> N János mpr.	.

(Eredetije a kolozsvári unitárius egyházközség levéltára Fasc. XXV. N. 4. jelzésű darabjának 5—9 lapjain.)

V.

Kolozsvár, 1703. szeptember után.

A kolozsvári unitárius egyházközség Iklódi Toldalagi András-féle hagyományai és klenodium-összeírása.

Anno 1703 Septemherben a tekintetes ur néhai *Tholdalagi* András úr ő kglme istenes indulattya:ól hagyott az colosvari tiszteletes unitaria ecclesiának fl. h. 100, de az ő kglme leánya még meg nem adta, Szebenben lévén az úr *Naláczi Lajos* uram.

Item egy ezüst, aranyos kannát, 16 pogány pénz formák vadnak az oldalán; az kanna mintegy fél ejteles. Az oldalán ez van írva: *Torma Cristoph csinallatta Tholdalagi Clárának.*³ *Est.*³

Item egy lábos kehel forma aranyos poharat, kívül fehér ezüsttel virágozottat. *Est.* Ezek mellett két ezüst aranyos tángyérokat; egyikre ez van írva: *And. Thold. Pro Honore Regis et Pro Salute Gregis pro Sacello Iklodiano 1680 Sunt.*

Az másikra, mely aranyozatlan, az fenekén: *Anno Dni 1703. piset 33.* — Item egy szép gyolcs abroszt, három szél, három recze is benne. *Est.*

Item két aranyos török keszkenőt, karmasin, kék és zöld selyemmel varrottak. *Sunt* Ezeket az száz forinton kívül hadta az sz. péteri unitaria ecclesiában. Ezek kezünknel is vadnak, egyházi *Csegezi* uramnál.

Jövedetsi András
az unió. eccl. plébánosa mpria.

Eperjesi István
p. r. curator ecclae.

Az mostani egynehány esztendők alatt az sz. *peteri* ecclae javai, melyek az egyháziak kezeknél állottak, így következnek:

¹ A hiányokat

² Iklódi Toldalagi András leánya Naláczi Lajosné volt.

³ A későbbi számbavételt jelző *est* (meg van), vagy non est (nincs meg) jelölések elől, a margón végig más, de együtt ugyanazon kéz írásai. Talán az 1711-i számbavételt jelölik.

Ezüst marhák.

Egy ezüst, lábos, remek, virágos, trébellett pohár, melyre is ez vagon írva: *Kozma Borbara atta ezt az Pohárt az Kolosvari T. Unitaria Ecclesiának az Sz. Peteri Templomhoz A. 1699.*

Az fedelén vagon egy emberkép, cum inscriptione: *Homo momento mori.* Más felén ismét: *Anno Dni. 1693.* Ez is trébellett, virágos; egészen fehér ezüst. *Est.*

Vagon más, ezüst, kívül-belől egészen megaranyozott czapas pohár. Ez vagon rá írva: *Tordai Barbellj István öregbik A. 1633. Est.*

Vagon más, kicsin, lábos ezüst pohár, kívül-belől egészen aranyos, virágos. Ez vagon az ajakán írva: *Ez Pohart csinaltatta In¹ Tiszteletire Gherőfi Györgyné Asszony Nemzts Kemenj Kata 1687. Est.*

Vagon egy nagyocska ezüst tányér, az széli, az közepin való párkánya aranyos; van rajta aranyos czimer, cum inscriptione: *Gyerőfi Györgyné Kemény Kata 1693. Est.*

Item más, kissebb tányérocška, ezüst, ennek is széli és feneke aranyos; az fenekén ez írás vagon belől: *N. Kemenj Kata. Anno Do. 1687. Est.*

Ón szerszám.

Vagon két ón ejteles kanna, edgyiken ez az írás vagon: *I. W. Z. 1640.* Az másikon semmi írás nincsen; hosszan fel körül holyagos az közepi.² *Est.*

Vagon egy ón tányér, az város czimere rajta és egy kanna czimer, mellette ez az két betű vagon *S. P.*

Fejér edgyetmások.

Vagon egy veres karmasin, zöld, kék és skofiummal körökörül s a közepin két renddel szépen virágokkal megvarrott gyolcs abrosz, az közepin aranynyal ez vagon varva: *Kemenj Kata. Est.*

Más, egy sáhos abrosz, két szél, az két vége veres szövetes, rojtos is. *Est.*

Más, karakai sáhos abrosz, gyolcs, körül egészen csipkés, fejéres és rojtos körös-körül. *Est.*

Egy patyolat keszkenő, két renddel körös körül szótt selyemből kötött recze, fejér selyemmel töltött. *Est.*

Más egy nyolcz ággal, tiszta skofiummal megvarrott patyolat keszkenő. *Est.*

Két takaró ruha *Imo sunt.*

Ezek, ugymint az ezüst kanna, poharak, ezüst és ón tányérok vadnak egy fejér ládában az abroszokkal és keszkenőkkel. Az két ón kanna más egy kis fejér toljó fedelű ládácskában. Vadnak egyházi *Csegezi* uram kezében mindezek.

¹ Isten.

² Non est. Elő kell kérni a Sz. Péteri Egyházfittól. Más kézzel: *Est.*

Ez az pogán pénzes ezüst kanna az segestyében Csegezi uram keze alatt áll és mü éltünk velle az úri vacsora alkalmatosságával.

Mü alább megirt curatorok inventaltattuk

Jövedelsi András mpra

Eperjesi István mp

Rhéner István mp.

Anno 1711. die 12 May. Ezen fenn specificalt pogány pénzes ezüst kanna és két ön kannák is azon ládában bé tétettek.

(A kolozsvári unitárius egyházközség 1664 1711. jegyző- és vagyon összeírásai könyvéből, 125-126 la, ról.)

VI.

Kolozsvár, 1706 márczius 14.

Szörös Jánosné Hosszú Margit hagyományai a kolozsvári unitárius egyházközség részére.

A. 1706 die 14 Martii. Üdvezült *Szörös Jánosné Hosszú Margit* asszony istenes indulatjából az t. ecclesiának hagyott testamentumban két pár ezüstös, aranyos, palástra való kapcsot; edgyik gyöngyös az más türkesés és gyöngyös, ezen *Hosszú Tamás* neve. Az kettő nyom talléros nro 16.¹ Item hagyott két ezüst pohárt, kívül belől aranyos, trébellett, test állásos, Ádám s Éva rajta és *MR* bélyeg, mely teszen *Matthis*² *Rauth* 1632 esztendő rajta. Nyom a kettő 15 tallért, melyeket átok alatt ugy hatta, hogy senki maga ususára ne fordítsa, hanem utolsó szükségére hadgya az t. ecclesia. Mely két rendbeli marhát a. 1706 die 28 Marty az atyafiak az t. ecclesiában be is szolgáltanak az ecclesia egy néhány becületes tagjai előtt és t. plebanus uram előtt.

Introscriptum per *Johannem Handsáros*

t. t. executorem alterum ecclae etc.

(A kolozsvári unitárius egyházközség 1664—1711-i vagyon- és zálogjegyzőkönyve 128 lapjáról.)

VII.

Anno 1709 die 10 May.

Találtatott ismét egy másfél singes láda, vagy öt fertályos, fekete fával rakott, melyben vagyon egy ezüst, hosszú sima pohár, fedeles; az ajaka aranyos, mellyen vagyon ilyen irás: *Verba quae loquor vobis spiritus et vita sunt*. Az közepin egy, melyben vagyon irva: *Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest quicquam*. — Ezen pohárnak fejr a fedele, gombos a teteje, reá van irva: 1560.

¹ A följegyzés margóján: *Sunt*.

² *Mathias*.

Vagyon ugyan azon ládában egy mugill pohár, belől fejér, kívül néhól aranyos, rajta e van írva: 1639. H. I. B. etc.

Ismét más, egy töredezett, kül s belől aranyos ezüst pohár. Semmi írás nincsen rajta. Rezes is a lába belől.

Item egy ezüst tángyér, aranyos csipkés a széli.

Őn szerszámok ugyanott.

Vagyon két őn kanna, hal héjas; egyik-egyik másfél ejteles. Ugyan az egyikken reá van írva: Sz. *Peteri Templomhoz való*. Mindeniknek az elein egy vért formában egy-egy kolcs-forma, két felől mellette S. P. Item 1537. Három-három lábocskái.

Vagyon ismét egy orras, két drettelyes őn kanna; az fedelén vagyon írva: 1625.

Vadnak nro 41 őn tángyér és egy kis tál, melyeknek tizenhármán vagyon írva: Az Sz: *Peteri Templomhoz való*; az oldalán pedig írva *Ecclesia*; belől R. G.

Ugyan azon tángyéroknek huszonhatán a czímeriben vagyon két bötü írva, ugy mint I. A. Ezek mind újak.

Vagyon ismét két öreg őn tángyér, három-három czímer rajta; az középsőben vagyon három bötü, ugy mint IKS.¹

Az fenn megírt kis őn tálán vagyon írva: Az *Magyar Uczczay Templomhoz való Colosvárat 1623*.

Vagyon ugyan ezen a tulsó faciesen specificalt ládában egy virágos bársony szőnyeg, melynek az körületi haiszin, az közepi veres bársony; az is virágos.

Vagyon egy három szél gyolcs abrosz, fejér szél benne, a négy szegületin egy egy fejér gomb, rojtos, czérnából való.

Más egy három szél gyolcs abrosz, két szél recze benne, körül rojtos.

Más abrosz is, jó széles gyolcsból való, két szél, recze a közepin, körül rojtos.

Egy öreg gyolcs keszkenő, nyolcz ággal varrott, tarka selyemmel szkofiumos.

Ezen jószágokat ugyan azon ládába belérakattuk.

Más kézzel: A 1711 die 12 mensis May ezen megírt ládában inventarium szerént mindenek e szerént szőrin megtalálattván, ismét oda bé rakattattak, jelen levén curator *Bongardt János és Handsáros János* uram, *Szentlászai János*² uramnak succedálván.

Tiszteletes plebanus *Colosvari Dimiën Pál*, praeses consistorii *Szakál Ferencz*, consistor *Teleki Ferencz*, *Székelly János*, egyházi *Komjatszegi János* és *Gallesz Kádár Lőrincz* uram jelenlétekbe.

Per me

Petrum Rakosi in praesenti
materia scribam signatam.

(A kolozsvári unitárius egyház 1664 1711-ig terjedő jegyzőkönyve és vagyon feljegyzési könyvének 135. és 136. lapjáról.)

ogramm.

János a kolozsvári szentpéterei egyház papja volt.

Liberális keresztény mozgalmak Németországban.

Irta : **Wendte V. Károly dr.**, az amerikai unitárius társulat titkára.

Rövid idővel ezelőtt igen nagy lelkesedéssel ülték meg Berlinben a szabad és progresszív kereszténységért velünk együtt küzdő német munkatársaink, a német »Protestantenverein« vagy a »Liberális Protestánsok Egyesületének« ötvenedik évfordulói ünnepélyét, amelyen sajnos az unitáriusok magukat sem testületileg, sem levélel nem képviseltették. Az egyesületet 1863-ban Frankfurtban alapították széles látókörű, szabadságszerető férfiak. Számban kevesen ugyan, de annál ismertebbek és befolyásosabbak voltak tudásuk, bátorságuk és vallási buzgóságuk folytán. Fél századon keresztül a német birodalom protestáns egyházaiban ez a társulat volt a független és progresszív elmék támaszpontja. A hagyomány betűivel, a dogmák és hivatalos egyházak önkényével szemben merész és súlyos bizonyosságot tett a szabadság, az őszinteség és a lélekvallása mellett. Alapítói sorában kiváló prédikátorok és professzorok vannak, mint Haeusser a történész, Rothe professor, a heidelbergi csoport — Bluntschli a híres jogász, Koenig lelkész, dr. Schenkel, Zittel Károly, Schellenberger lelkészek és professor Holtzmann H. J. — továbbá a gothai lelkész prédikátor Schwartz Károly, a rostocki hősiesség Baungarten M., Holtzendorf, a müncheni egyetem kiváló közjogi előadója és Krause Henrik berlini lelkész.

A frankfurti előkészítő találkozón határozottan kimondták, hogy »nem a dogmai tartalom, hanem az akarat és lelki benső világ tesz valakit kereszténnyé«. Az egyesület első nyilvános összejövetelét 1865-ben Wartburgban (Eisenach), a vallási szabadság és merész tiltakozás ama szentélyében tartotta. A gyűlés a nagy reformátor szellemében kimondja, »hogyan szabadságról beszélni mindaddig nem lehet, míg a lelkiismeret vallási szabadsága a közélet sérthetetlen elemévé nem vált.« Ettől kezdve